

ZEMPLÉNI LAPOK.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Főút 9. szám

hova minden a lap szellemi részét illető közlemény, valamint az előfizetési s hirdményi pénz is küldendő.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

Társadalmi hetilap,
főtekintettel Zemplénmegye érdekeire.

(Megjelenik minden vasárnapon.)

Előfizetési feltételek:
Egész évre . . . . . 6 ft — kr.
Félévre . . . . . 3 „ — „
Negyedévre . . . . . 1 „ 50 „
Néptanítónak és körjegyzőknek egész évre . . . 4 „ — „
A hirdetési díjak, a hirdetési rovat élén látható díjszabályzat szerint számíthatnak

Felelős szerkesztők s kiadótulajdonos társak:

BORÚTH ELEMÉR

HORNYAY KÁLMÁN.

A társadalmi fensőbbiségről.

(Czikksorozat.)

III.

Egyszóval a fegyver és lángelme hatalmas sága csak pillanatnyi alapokat teremthet s mulandó előnyöket nyújthat a társadalmi fensőbbiség biztosítékául, és szerencsés jövőjéhez.

A meddig csak nyomozni és vizsgálgatni lehet a népek nyilvános szereplésének főbb mozzanatait, a történelem tanulságos vallomásait, mindenütt azon tapasztalatra ébredünk, hogy a népek nyilvános életében és magasabb szereplésében nem a véletlen és pillanatnyi, hanem igenis a biztos és tartós hatalmi nyilvánulatok játszzák a regeneráló és szervező szerepet. A fegyver túlnyomó hatalma igaz hogy utat nyit, de az irányt nem az, hanem a vagyonszerző gazdag szabja meg. Viszont a lángelme hódítványait is az a faj, az a fél biztosítja a másik fölött, amelyik szellemileg gazdagabb, képzetesebb, tanultabb, műveltebb.

Az anyagi és szellemi jólét tehát csakugyan az a kettős biztosíték, melyen a politikailag és társadalmilag együvé rendezett külön fajok elsőbbsége, uralmi fölénye gravitál.

És az elvitázhatatlan történelem — filozófiai igazságot még azt is kénytelenítettünk beösmerni és megvallani, hogy tulajdonképpen az anyagi tekintet, vagyis a vagyoni gondtalan állapot az első és az, melyből a politikai mint kivált a társadalmi fensőbbiséghez juttató másik nagy emeltyű, a szellemi gazdagodás fejlődik és lesz. Szegény ember és szegény nemzet egyaránt a másikának csak napszámosa. Szegény ember mint szegény nemzet csak szegényül vagy éppen nem boldogulhat.

Hogy a honkereső és honfoglaló magyar faj nemcsak hazát, de abban társadalmi fensőbbiséget is alapított, ezt csak azon bölcs intézkedésnek lehet tulajdonítani nagyban, hogy a földbirtokoknak mindenütt ura lett s ura maradt. Ura maradt pedig azért, mert nagyobb műveltséget hozott magával, mint amit itt talált; és ura maradt tovább és folyvást, mert műveltségével a nagy nemzettest egyéb elemeit mindig szerencsésen túlszárnyalta. És nemcsak a földterületeknek maradt ura, mint kizárólag birtokos osztály, de társadalmi osztályosain is uralkodott, nem politi-

kailag, de értelmileg, társadalmilag, loyális méltósággal és nem zsarnokilag. Uralkodott mint uralkodik emberségtudó gazdag az érdekeileg hozzá kötött szegényen.

Csak hogy az uralkodás eme nemében a viszony olyan, melyben a szerepek édeskeserűen cserélődnek ki, váltódnak fel. A mai urból, meg-esik hogy a holnap szolga lesz. A szolgából meg a parancsoló. Az a nagy műhely, melyet társadalomnak szokás nevezni s melyben az anyagi és szellemi munkák lázas sürgölődései folynak, nem egyszer volt már csatatere a véres meghasonlásnak s temploma a dolgozó, függő osztály győzelmi énekének. Nem a magyar fajra czélunk egyenesen, habár eszmefüződésünk őt sem hagyja érintetlenül.

Igen, fajunk, az addigélé kizárólagos társadalmi fensőbbiségnek örvendő faj, szintén kénytelen belátni, hogy „splendor familiae“ nimbusa komoly támadásoknak van kitéve. Kénytelen belátni, hogy a függő viszony lazulásának örömeit habár nem is frenetikus zsvajok hirdetik, s habár az eddigélé tőle függött osztályok nem is ké-szülnek még nyílt tusára, mint Spartakus Italia ellen: de az alattomoság, ravasz fortély és hizelgő fufang cselvetéseinek hatásai már mégis észrevehetőleg látszódnak.

A magyar faj anyagi jóléte már alá van aknáva. Az említettük „splendor familiae“ már széltiben az eladósodással egyértelmű. A társadalmi fensőbbiség egyik hatalmas tényezőjét, az anyagi jólétet végveszély fenyegeti. A magyar faj nyomorúsága anyagi oldaláról már ijesztő ké-pében látszik... S miért mindez? Felelnék, ha nagyobb alaposággal, mint tőlem telik, de nem hiszem hogy hazafias bszándékkal e lapok multkori számában nem adatott volna meg a felelet. Én annak viszhangja akarok lenni, midőn mondom, hogy az élelmes proletariatus, az uzsora, és ferde életmód.

Ezek tették azután koczkará s játszották el a magyar fajtól a társadalmi fensőbbiség egyik hatalmas emeltyűjét, az anyagi jólétet, vagy ennek alapját a földbirtokokat érte, mondhatni a magyar állam-társadalmi fensőbbiség egész anyagi létbiztonságát.

Igen is ezek, az élelmes proletariatus, az uzsora, meg a ferde életmód voltak azok a hizelgő gonosz démonok, melyek a magyar faj nyomoru-

ságát kiszámított rendszerességgel intézték, sürgették, intézik, sürgetik, — a leghelyesebb logikával, a legátkosabb érülettel.

Éppen úgy mint ez országnak ama hirhett esztergomi érseke, kinek elve a hagyomány szerint az lett volna annak idejében, hogy „Magyarországot előbb nyomorúvá kell tenni és úgy németté“. Az az megrontani, nyomorékká tenni anyagilag, kicserélni nyelvvel s idegen formák szerint nevelni szellemét, képezni, irányozni szokásait, erkölcsait. A filozófia helyesli e logikát, mert elve a czélosság biztos csirája — de a nemzeti morál átkot mond reá s utálatának egész resignációjával fordul el tőle. A jog-filozófiája helyesli implicate, mert azon társadalmi törvény nyilatkozatát látja meg benne, hogy a gazdagabb, következőleg műveltebb faj uralkod-jék a szegényebb és műveletlenebb fölött. A nemzeti morál explicite átkot mond felette, mert nem csak anyagi de erkölcsi erőszak tételt is lát benne s a ravaszság alattomos harcát, melynek vége a zsarnokság és szolgaság nyilvános irtó játéka leend — esetleg a közös szabadság vérkeresztje.

Dng.

A székesfehérvári országos kiállítás alkalmából.

Bár mennyire is bebizonyult a kiállítások szellemi érdekeinek becse, és azon erkölcsi hatás, melyet az iparmű s közgazdasági kiállítások általában a haladni vágyó iparos nemzetek egyéneire gyakorolnak, még sem tekinthető ezen ipari vállalatnak szellemi s erkölcsi előnye azon első indoknak, melyért a közkiállítások egyes államok s személyek által életrehiva, terjesztetni megkísértettek és a kisebb munkakörből mintegy kiemelve, mindinkább nagyobb tért foglaltak el.

Az anyagi haszon reménye, azaz ösztönöz szólva a pénzszerzés vágya, az egész közönségre háromolható anyagi nyeremény állandosított biztosítása a munkaképesség hatványozott jövedelmeztetése volt mindennek előtt a főindok, mely az első tervezők előtt lebegett általában akkor, midőn eszmekörükben a kiállítások vállalata alakot öltött. E tekintetben egyedüli kivételt csupán Magyarország törekvése képezhetett, mely a negyvenes években felkarolt védegyleteinek alakulása után rendezett első kiállításá-

várok rég kétségen kívül helyezték. Sokszor egy szerencsés ötlettel többet lendítenek életbölcséségünkön, mint egész elméletek.

A nemesebb énekes madarakat a zivatar hallgatókká, az emberi kezek erőszaka olykor örökre némákká teszi.

Igy vagyunk azzal mi is!

A szenvedélyek és lelki válságok közt szünetelnek a csevegés kedves kapkodásai a valótól a képzelemhez.

A ki tehát először csinált a csevegésből monopoliomot a szerelmeseknek, az bizonyonnyal nem a Borgiák, angol Henrikek és Richardok női publikumából szedte typusait.

Az egész hypotesisből csak annyi igaz, hogy a szívek közelsége legalkalmasabb érvényre hozni a csevegés külső technikáját; de mint fogalmi forma, melynek segítségével gondolatainkat a társas életben tovább közöljük — nincs semmi kiváltságokkal körülrva.

Csevegünk bizony mi mindnyájan, kikben él a társulás legcsekélyebb vágya. Vele zárul be fele része az élet prózájának s mikor a tenger hullámain tornyokká korbácsolja a vihar, az ő kikötőjében akkor is tévedez egy-egy vidám sugár.

A csevegő idealisálja azt, ami a fecsegő nyelvén örök meddőségre van kárhoztatva; a fecsegő tetézve árulja portékáját, azzal az unalmas kapzsisággal, mely kibőjtől minden emberi türelmet. A csevegő a maga félgondolataival ezer más gondolat magvát hinti el; a csökönös fecsegő még a Kolyseum néma ivi alatt, Madame Récamier oldalán sem fog eszmék értékéig emelkedni. Tehetséges emberek, kik olykor csupa ér-

TÁRCZA.

A harangok — — —

A harangok zenéjét hallgatom,
Jobb időkről beszél a hang nekem,
S tündéralomként suhan át a mult
És emléked borongó lelkemen.
A kis városkát újra látom — —
A zsbongó fütczán átmegek,
Mint ama nyári alkonyestén,
Midőn először jártam ott veled.

A nap már a hegyek mögé bukott...
Szivem ábránddal, vágygyal volt tele.
Minden ágon lomb, illatos virág
S a légbe szellők balsamos lehe...
Mintha a gyönyört ézeném még,
Mely ama pillanatban áthatott,
Hogy képedet képembe fogtam — —
Feledhetlen, örökre szép napok!

Oly enyhe a kora tavaszi lég,
Ablakomra hajtom forró fejem;
Lassanként elhal a harangzugás
Mint fájó panasz, halkan — csendesén.
De lelkemben még föl-fölzendül
S pilláimon egy égő könyv remeg;
Mert nem tudom, hogy látlak-e még?
Vagy mindörökre elvesztettelek.

Vay Sándor.

A csevegés mestersége.

Mióta a francziák a világ patentirozott csevegői lettek, irodalmi méltóság elleni bűnnek tartatik, XIV. Lajos elmés barátnői nélkül szólni a csevegés elméletéhez.

A szent könyvek szövege tiltakozik e buzgóság ellen; mert midőn az ember a hatodik napon meg lön teremtve, a paradicsom már rég visszhangzott a madarak édes csevegésétől.

Társulási ösztönük még a 19-ik században is elég talánságos.

Otthonuk boldog derűjét magukkal viszik az idegen fészkek szélére is, anélkül, hogy veszélyes házibarátokká vagy botránygyártókká válnának.

Náluk nincsenek tendertiósus csevegők s tapintatos távolban elégülnek egymás jó kedvén.

Ez az önmagáról megféledező készség, mely bőkezűen osztja meg magát másokkal, anélkül, hogy mérlegelné mit kap az adottért: ez a csevegés legnagyobb áldása.

A sokszellemű ember mindenkivel tud csevegni, mert kész leszállni, kinek-kinek értelmi színvonalára s csak akkor emel valakit magához, ha sejti, hogy a szokatlan magasság nem ejti zavarba.

Igy nevedtek a világ legünnepeltebb csevegői s csalódás volna hinni, hogy csevegni nem csevegőkötől tanultunk.

Mily átalakító hatással bírnak a termékeny eszű s gazdag kedélyű csevegők, azt a lélekbu-

ndokai között, megynék legjelesebb történelmi alakjainak egyike, a fenkölt szabad szellemű Kossuth Lajos igazgatása alatt politikai tendenciákat is felőlt, általa Ausztria kormányzati törekvéseit és hazánk ellenébe folytatott ipar-politikáját ellensúlyozni törekedvén.

Az anyagi, vagyis a pénzszerzés vágyának jelentkező tünetei után kezdetett csak észleltetni az is, hogy a kiállítások az anyagi törekvések mellett az eszmék alakulásával más nemesebb célokat is életre hoztak. Igazolja ezt elég világosan már az, hogy az újborkori nemzetközi-országos, de sőt a kisebbkerü vidéki kiállításoknál is számba vették s kellő figyelemre méltattatik egy oly osztály felállítását, mely aztán egy világ, egy ország, egy vidék, egyes városok s lakosok közoktatási viszonyait alaposan megismertetni czélozza s ott, a hol kell, a fejlődés fokozására tanulmányt nyújtani törekszik. Így lett aztán az első anyagi indok az eszmék nemesebb irányban tisztázása által párosítva a nemzetek szellemi céljával, mely aztán a kiállításoknál állandóan tért foglalva el, megállapítja a kiállítások jövőjének szellemi s erkölcsi értékét, hatványozván egyszerismind annak fokozatosan anyagi hasznait is.

A kiállítások rendezése által elérhető anyagi haszon különben rendesen három részre osztható, mely a rendezők — kiállítók — végre: a látogató közönség között oszlik meg.

A kiállítások rendezői alatt értjük első sorban az egyes államok kormányait, esetleg községi hatóságokat, testületeket és oly egyéneket, a kik az egyszer már tervbe vett kiállításokat életre is hozni törekcsenek, annak rendezésénél befolyanak, az előirányzott pénzsükségletek fedezetéről intézkednek, a vállalat esedékes nyerevényeinek hová s mily közczélra való fordítása felett határoznak, de egyszerismind netáni veszteségeket kizárólag saját-jókból kiegyenlítani, önmagokat a közönséggel szemben kötelezik.

E szerint az általános közérdekek megszivelese mellett, tényleg a kiállítások szervezésére leginkább csak is a kormányok s azon községi testületek képesítvők, melyeknek autonómikus kormányzati terület-körökön a kiállítás elhelyezést talál.

A kormányok képesítvők erre első sorban azért, mert nem csak, hogy nagy töke s hitel felett rendelkezhetnek s az esetleges hiányokat egyesek nagyobb megrázkodtatása nélkül könnyebben elviselhetik, hanem azért is, mert kötelemük az állam érdekében minden életrevaló s életképesnek bizonyult közérdekű vállalatot támogatni, ha mindjárt ily vállalat közvetett segélyök nélkül is életre hívható lett volna. Másod sorban hivatottak erre azon városok előjáróságai s testületei, melyeknek területkörén a kiállítások közvetlenül rendeztetnek; miután azon városokban a tömegesen megjelenő néparaámlat — előre meg nem határozható — igen nagy forgalmi többletet eredményez, mely aztán részben minden egyes lakosra jótékony következményű anyagi létjavulást helyez kilátásba.

A kiállítás rendezésének eme legfontosabb faktoraí vannak hivatva arra is, hogy az oly helyeken s vidékeken, a hol egyesek s társulatok nem sorakozhatnak a közgazdasági fejlődés eme tényezőjének felkarolására s állandó műveletére; kötelességszerűen megkezdjék a kezdeményezést és miután annak első sorbani hasznait élvezik, elvállalják a kiállítókcal s látogató közönséggel szembe — a részvétel általánossá tételeinek érdekében is — a lehető anyagi veszteségek fedezetét is.

Eltékintve azonban azon általános anyagi eredményektől, melyet a kiállítások az országnak vagy azon részeknek szereznek a hol szervezettek, számíthatnak a kezdeményezők s rendezők oly nyere-

telmi lustaságból válnak fecsegőkké, felette kevéssé tartják tiszteletben azon jogokat, melyeket embertársaink szellemi kincseink iránt támasztanak.

"Jeder muss sich für ,etwas' geben" — követeli Göthe; de ki tudná nekünk rossz néven venni, ha néha csak azt adunk, a mink van.

Azok például, kik mindig igyekeznek egy fejjel kimagaslani: rendesen csevegésükbe is átvisszik hiaságukat.

Keveset, de mindig magukról csevegnek. Azonban a bámulók sokaságához képest néha egész az áradozásig neki hevülnek.

Az érzelmők többnyire „forrasok szerint” csevegnek. A sentimentalismus, minden árnyaltaira van tartálékban egypár hatásos idézetük s ha a maguk nem érzett érzéseivel nem tudnak valamit elhitetni, azonnal felebeznék Lord Byron, Schiller és Petrarhához. Epés embereket — főleg tavaszi és őszi napéjgyenkor — képesek halálra gyötörni.

Hypokondrikusok mindig legegészségesebb tagjaik betegségeiről csevegnek. Ok a jó kedv bünbakjai s rendesen hosszú életűek.

A politikusok . . . de minek tovább? E tarka typosok nélkül nem volna a csevegésnek az úde kolorítja, mely az azonos szinek fásaszto unalma nélkül köti meg a tekintetet.

Ha mindnyájan kész lángelmék volnánk, a csevegést tulzsöngnák a geniek bogarai.

Élet füszerének — sok volna a jóból!!

R-a.

ményekre is, mely aztán egyéni törekvéseiket méltán jutalmazza és pedig nem csak az anyagi, de az erkölcsi elismerés terén is. Különösen, ha a kiállításokat az idő s helyhez képest, az észleletek által szerzett tapasztalatok folytán kellőleg és a közönség viszonyaihoz mérten rendezik.

Időszérűnek nevezhető pedig azon kiállítás, a mely akkor szerveztetik, midőn a közönség figyelme s kedélye sem politikai, sem pedig más socialistikus kérdések által kötve nem tartatik, sem pedig gazdasági s kereseti kalamitások által nem ingattatik, hanem a teljes érdeklődés egyedül a kiállítás, mint a közgazdasági törekvések igényeinek kielégítése felé hajlított.

Helyszerű ellenben a kiállítás, midőn az oly városokban és oly vidékek központosított székhelyein ölt alakot, a hol nemcsak az iparos-osztály, leyn ölt alakot, a hol nemcsak az iparos-osztály, de általában az egész forgalmi közönség az ily közérdekű vállalat iránt hajlammal s érzettel viselkedik, annak érvényesülhetését is minden rendelkezés alatti anyagi, erkölcsi s szellemi eszközeivel támogatni kész s hivatva tünik elő nemcsak közvetlen közelében, de a távolabb eső iparüző vidékekre is jelentékeny fölnépt gyakorolni. Miről tanuságot nyújtott Szeged 1876-ik évben rendezett országos kiállításával és bizonyítékot ad Székesfehérvár jelen évi törekvéseivel, habár azon gazdasági csapások, melyek ez évben, az ország nagy részét, különösen pedig Szeged s vidékét sújták: bénítólag hatottak e vállalat általános támogatására.

Az idő s helyi viszonyok mikénti alakulása nagy befolyással vannak tehát a kiállítások jövedelmezőségére is, azért a rendezőknek azon időközöket is kellő figyelemre kell méltatniok, melyek az egyes kiállítások között felmerülnek. Behatóan bíráláandó az meg, ha vajjon az utolsó nagyobb mérvű s czélu kiállítás óta mutatkozna-e a haladás fokán oly tünetek, melyek a közgazdasági fejlődés javuló emelkedését igazolják és így az újbúi tanulmányozást ismét mintegy korszerűvé teszik? A mely intéző e megfigyelést elmulasztja — annak esetleg tevékenysége működéseinek eredménye is meddő maradhat. Mert nem minden ország s város alkalmas a megújított kiállítások eredményeinek akár szellemi, akár anyagi hatványozására.

Például London és Páris azaz: az angol és francia iparos-állam minden 10, de sőt 5 évi időközökben is rendezhet oly megújított általános nemzetközi kiállítást, melyen az ipar s általában a közgazdaság s közoktatás minden ága feltűnő haladási különbözetet tüntethet fel; és a rendező államoknak bizonyos általános anyagi nyerevényt még mindég beszügyáltatni is képes. De minden más világváros mint Bécs, Budapest, Berlin, Szentpétervár, Konstantinápoly stb. stb. ily rövid időközökben rendezet kiállításoknál csak is kiegyenlithetlen anyagi, sőt erkölcsi veszteségeket volna kénytelen elszenvedni. Különösen pedig a magyar állam — azon közgazdasági esélyeinél fogva, melylyel Ausztriával szembe igen sok tekintetben a felhasznált érdekközösség folytán, mintegy lekötve tartatik — évtizedek multán sem fog még birni szokott támogatása mellett oly rendelkezhet elemekkel, melyeknek segítségével — a magyar ipar s közgazdaság nemzetiségi érdekeit kellőleg képviselve — egy nemzetközi közkiállítást eredménydusan rendezhetne; miután nemzeti törekvéseink háttérbe szorulva tűnneknek elő saját területünkön — idegen államokkal szemben. És így egy esetleges magyar nemzetközi kiállítás nem saját iparczikkeinek közvetítne elhelyezést, hanem idegeneknek nyújtana azon oroszlánrészt, melyek őt a kiállítás rendezéséért, a nyerevényből általában első sorban illetné meg.

Különben, nemcsak Magyarország, de ez időszérűleg más fejlettebb valódi ipar államok, sem birnak még oly általános kellékekkel, mely által egy általános értelmű s önmagában mindent felkaroló közkiállítás követelményeinek igényeit kielégíteni képesítve lehetnének. Az iparos bajor München fővárosával például, mely a képzőművészet általános versenytérül ismertetett el s melynek terein a világ összes művészei az emberiség fejlődésére nézve elismert eredményekkel versenyeznek, alig volna képes megküzdeni azon akadályokkal, mely egy általános nemzetközi kiállítás rendezésének útjába gördülnek.

Erfurt, mely a gyümölcs-, virág- s a konyha kertészet nemzetközi világ piacját képezi, ily iránybani kiállításával csudás eredményeket tüntetne fel, míg egy Bécs, London és Párisban szervezett hasonló s osztályzatu kiállításával eltévesztené czélját s törekvéseinek jelentőségét.

Mindazoknak tehát, akik egy anyagiilag és jövedelmet biztosító kiállítást rendezésére vállalkoznak, figyelembe kell venni azon helyeket, amelyek a kiállításra képesítvők és azok közül az elsőbséget mindég azon városnak avagy központosított helynek biztosítani, ahol már a kiállítandó ipar- s gazdasági termékek, közmüvelődési faktorok stb. oly tökélyre emelkedtek, hogy képes is a közönség érdeklődésére vonz erőt gyakorolni; a hol, a jelentkező látogatók igényei s forgalmi követelményei ki is elégithetők és amely helyekkel, ugy a kiállító, mint a látogató közönség olcsó s könnyen közlekedhető vonalokon érintkezhetik.

A kiállítások történelme igazolta már azt hogy mindazon rendezők, akik a viszonyokkal számoltak; az idő s helyszerű követelményeknek eleget tettek és figyelemre méltatták mindenek előtt a helyviszonyok termelő s kiállítási képességét, el-

tekintve az erkölcsi vívmányoktól: dus nyerevény, nyel zárták le kiállításuk anyagi mérlegeit.

A londoni végrehajtó bizottság például 1851-ben nyerevényével szerezte meg a nagykiterjedésű kesszingtoni telkeket, rendezvén azon 1862-ben újabb nemzetközi kiállítását. Az angol mezőgazdasági-egyesület 30—40 évek folyamán alatt Angol-ország több vidékeinek központján szervezett folyamatos kiállításai által egy oly vagyont szerzett, mely által Islingtonban egy állandó kiállítási csarnokot építettett, a hol állandóan mezőgazdasági terményeit bocsátja a fogyasztó közönség rendelkezése alá. A bécsi gazdasági-egyesületnek 1857-ik évi kiállítása 30,000 frtot jövedelmezett, mely öszozetet az egyesületi czélok fokozott fejlesztésére fordította. De hazánkban is a Szegeden tartott „1876. évi magyar országosipar-, termény- és állatkiállítás” 2227 kiállítóval szemben befolyt 40594 frt 34 kr. összeg ellenében 13883 frt 48 kr. tiszta nyerevényt mutatott fel, mely összeg a rendező Szeged iparérdekű céljainak emelésére adatott által.

A kiállítások okszerű rendezése anyagi hasznat is szerez tehát, ugy a rendező testületeknek, mint általában a közönségnek. Csak figyelembe vevendő, hogy míg a nagyobb keretű s nemzetközi jelleggel felruházott kiállítási vállalatok csak is minden évtizedben nyithatók meg az anyagi nyerevény kielégithetőségére; addig szükséges, hogy az országos kiállítások ott, a hol annak elemei kellőleg középvék minden 2. 3. évben a fejlődés fokozására s megbíráhatására megújítsanak; ellenben a kerületi s megyei kiállítások változatosan az ország különböző vidékein évenként is gyakorlatba vétessenek, mert kisebb körben annak jövedelmezhetősége, nemcsak biztosítva van, de mert általa a legfőbb cél: az ország egyes vidékeinek ipari képzése nagy mérvben előmozdítatik és általa az országos kiállításokra nemzeti jellegű munkás elemek nagy mérvben képezhetnek. Valamint alkalmat nyújt a kisebb körben mozgó iparosok s termelőknek is, mint kiállítóknak: a kiállítás anyagi eredményeiben osztakozni.

. . . . . k . . . . .

Népnevelés.

A polgári iskola kérdése.

Alig van kérdés a közoktatásügy terén, mely fölött pro et contra annyit vitatkoztak volna, mint a polgári-iskola kérdése; ennek daczára egy tárgy sincs, mely körül oly nagy volna a tájékoztatás, oly éles a vélemények különbsége, mint a polgári-iskola föladata, a közoktatás egyéb tanintézetéhez való viszonya.

Azt hiszem, hogy a vallás- és közoktatási minister ur által a polgári és reálsiskolák ügyében egybehívott enquete az ügynek megoldása felé való közeledtet, közoktatási rendszereünk véleges szervezését jelzi s ugy vagyok meggyőződve, hogy az ügynek csak hasznára lehet, ha a különböző vélemények mennél több oldalról nyilatkoznak; mert az egyéni vélemények összegezéséből lehet megállapítani a közvéleményt s a közvélemény elvégre is ösztönyszerű tapintattal szokta eltalálni a helyes utat. Nem szándékom a polgári-iskola kérdésében már eddig felmerült érveket felsorolni, vagy czáfolni, csupán néhány szempontot kívánok nyilvánosra hozni, melyek — tudtommal — még nem kerültek felszínre.

I.

A népoktatási törvényjavaslatban, mely 1868-ban tetemes módosítással, mint XXXVIII-ik t. cz. törvény erejére emeltetett, a hatévi tanfolyammal bíró elemi népiskola betetőzéséül háromévi tanfolyammal bíró felső népiskola tervezetett a svájci (zürichi) secundár iskola mintájára, melybe azon 12—15 éves iskolaköteles gyermekek jártak volna, kik középtanodában jártak jövendő életpályájukhoz nem látják szükségének, de mégis több képzettségre akarnak szert tenni, mint mennyit az elemi (v. az ismétlő) iskola nyújt. Azonban — ugy gondolom, Csengeri Antal képviselő ur javaslatára — elfogadtattott a német Bürgerschule mintájára a 10—16 éves gyermekek számára tervezett hatosztályu polgári-iskola, nem a felső népiskola helyett, hanem amellest s így ugyanazon dolog (a felső népoktatás) két nevet kapott, két alakban szabályoztatott.

Tulajdonképp a secundár iskola ugyanazon szolgálatot teszi Schvájczban, mint a Bürgerschule Németországban; mindkettő az elemi népiskolánál magasabb képzést kíván nyújtani s mindkettő az iskolaköteles kor határai között marad; csakogy míg amaz a svájci nép demokratikus érzületéhez képest nem polgári állás, hanem kor szerint tesz különbséget az iskolaköteles gyermekek között, addig a német Bürgerschule éppen Standesunterschied szerint különíti el azokat; mert a német Bürgerschule, épp ugy primárisiskola, mint a Volksschule, csakogy több és jobb tanerőkkel lévén elá-
tva s növendékei is jobb családból származván; ugyanazon idő alatt magasabb tanczélra törekcsnek, magasabb tanterv szerint dolgozik; az u. n. höhere Töughterschule is nem jelent felső (secundár) leányiskolát, nem egyéb az, mint Schule für die Töchter der höheren Stände (miként

egy porosz iskola, de nem

Már, hóménék megfelelő polgári iskolarendszer mindkét szem nem foghabozott Eötvényjavaslatban rendszerét vésegen kívül két alakba ges, sőt az dcsének m évi tapasztalások egym

De mely

A mi p a német Bü okt. 15-én említett Mi polg. iskolák dékekkel lévő kor határain Bürgerschule fel a növend kor határain törvény ezen ami polgári falusi elemi binak (a rég iskola nevet kerülve; akk körülmény, köteles kor

De a cundáriskola osztálya ugy felső osztály ket, lehetetle szerte hatos ugyanezen v fenáll (s én tanodába az fel a növend középtanodá nemcsak fokülsébség kezdni; de ugyanaz, a a korai elkü

Különö iskola a leá

A törv köteles 6— korában az polg. iskola törvényszeri mek 14 évet ismétlő iskol mely a polg fölvéttetik a mába.) Im ung a Habe hogy a leán melyben a tanköteles k azon tekinté kívánó leán 14 éves k igen alacson fölebb emel előképezte leányok, m való lépéshe lönben egy iskola (po való fölvéte

A leg osztályu t. felső osztály iskola keré hogy a mív képzésbe terschied?! ben csakne az elemi s alkalma sin dennapi is polg. iskolá tudni anná nyújt? De s az iskola írják a tan kik az elem nemlétében

1) Ném

tizenégy év.

2) Ugy is csaknem ki

3) E

tekre nézve, a végzi el re

tanoda vagy p korában véteti közt t tehát akkor, midőn egyebként má

egy porosz isk. tanácsos kifejezé); elemi (primár) iskola, de nem népiskola.

Már, hogy melyik lett volna nemzetünk jellemének megfelelőbb: a demokratikus svájci, vagy a polgári osztályokra szorosan elkülönítő porosz iskolarendszer? annak eldöntését azokra bízom, kik mindkét nemzet jellemét ismerik s azok, azt hiszem nem fognak habozni ítéletükben, miként nem habozott Eötvös, mikor az eredeti népoktatási törvényjavaslatban határozottan Zürich canton iskolarendszerét vette alapul és mintaképül. Annyi kétségen kívül áll, hogy a felső népoktatásnak két alakban való szabályozás fölösleges, sőt az ügy természetesen fejlődésének menetére hátrányos, mert tíz évi tapasztalat tanúsága szerint az ikrek egymás mellett nem virágozhatnak. De melyik maradjon hát?

II.

A mi polg. iskolánk, amennyiben különbözik a német Bürgerschule-től (vagy az 1872-ik okt. 15-én kelt porosz miniszteri szabályzatban említett Mittelschule-től), hogy míg a mi polg. iskolánk secundáriskola s 10—16 éves növendékekkel lévén dolga, tul megyen az iskolaköteles kor határain (a 15 éves koron); addig a német Bürgerschule primáriskola, hat éves korában veszi fel a növendéket, az abc-vel kezdi s a tanköteles kor határain ¹⁾ belül marad. Ha már a népoktatási törvény ezen Bürgerschule mintájára alkotta volna ami polgári iskolákat; ha megkülönböztetvén a falusi elemi-iskolától a városi elemi iskolát, ez utóbbinak (a régi főelemi tanodának) adta volna a polg. iskola nevet: akkor minden félreértés ki lett volna kerülve; akkor nem fordult volna elő azon visszaszólás körülmény, hogy egy népiskola átlépje a tanköteles kor határait.

De a polgári-iskola alulról is áthágja a secundáriskola korlátait. A polgári-iskola két alsó osztálya ugyanis párhuzamos az elemi iskola két felső osztályával s ezektől vonván el a növendékeket, lehetővé teszi, hogy az elemi iskolák országszerte hatosztályuakká egészítsenek ki. Igaz, hogy ugyanezen viszony a középtanodákkal szemben is fenáll (s én helyesebbnek is tartanám, ha a középtanodába az elemi iskola 6-ik osztályából vétetnének fel a növendékek), de ez menthető azzal, hogy a középtanodai és elemi iskolai tanulmányok között nemcsak fokozati (quantitativ), hanem specifikus különbség lévén, a külön irányt mielőbb meg kell kezdeni; de az elemi és felső népoktatás irányja ugyanaz, a köztük lévő különbség csak quantitativ: a korai elkülönítés tehát nem igazolt.

Különösen visszás helyzetbe juttatja a polgári-iskola a leányok továbbképzését.

A törvény kimondja, hogy minden gyermek köteles 6—12 éves korában az elemi, 12—15 éves korában az ismétlődő vagy felső népiskolába (illetőleg polg. iskolába) járni. Ugyde a polg. leányiskola, törvénytelenül csak négy osztályu s ha a leánygyermek 14 éves korában a polg. iskolát elvégezte és ismétlődő iskolába nem jár (pedig oly ismétlődő iskola, mely a polg. iskola fölött állana, nincsen) akkor fölvétetik az iskolába nem járó tankötelesek számára.²⁾ Ime az iskolalátogatási statistika „Soll und Haben”-je közötti differentia ékesen hirdeti, hogy a leányok részére is oly iskolára van szükség, melyben a leánygyermek 15 éves korukig a tanköteles kor felső határáig tanulhatnak. Ezt kívánja azon tekintet is, hogy a tanítónő-képezdebe lépni kívánó leányokra nézve felvételi időül megállapított 14 éves kor, szakemberek nyilatkozata szerint igen alacsony; ugyde a felvétel idejét nem lehet fölőbb emelni addig, míg oly iskolában nem nyírik előképzetéseket a tanítónő-képezdebe lépni kívánó leányok, melyben 15 éves korukig (a képezdebe való lépéshez szükséges korig) tanulhatnak, különben egy évig kellene szünetelni az előkészítő iskola (polg. iskola) bevégezésétől a képezdebe való fölvételig.³⁾

A legtöbb fenálló polg. leányiskola csak kétosztályu t. i. párhuzamos az elemi népiskola két felső osztályával. Miért nem hagyják hát az elemi-iskola keretében? Azért, — hallom mondani, — hogy a miveltségi osztály leánygyermekai magasabb képzésben részesüljenek. Tehát a Standesunterschied? Ugyde a polgári iskolával bíró községekben csaknem kivétel nélkül négyosztályura; hagyják az elemi iskolát, az alsó uosztályt tehát még alkalmá sincs arra, hogy gyermekét hat évig mindennapi iskolába járassa. Vagy ezek közül is a polg. iskolába utasítsuk azokat, kik többet akarnak tudni annál, mit az elemi iskola négy alsó osztálya nyújt? De hova lesz akkor a Standesunterschied? s az iskolalátogatási tabellának melyik rovatába írják a tanfelügyelők azon 10-12 éves gyermekeket kik az elemi iskola két felső osztályát — ilyenek nem létében — nem látogathatják, a magasabb képzésre

¹⁾ Németországban a mindennapi iskolázásra nézve tizennyévi.

²⁾ Ugyanez áll a polg. fiúiskolákra nézve ismert ezek is csaknem kivétel nélkül, négy osztályuak.

³⁾ E visszás helyzet tényleg fenáll a tanítójelöltekre nézve. A képezdebe lépni kívánó ifju 14 éves korában végzi el rendszeres körülmények között a középtanoda vagy polg. iskola négy alsó osztályát, de csak 15 éves korában vétetik föl a képezdebe; rendszeres körülmények között tehát még egy évig kell várakoznia kor hiánya miatt akkor, midőn a törvényben megkívánt előképzettségnek egyebként már birtokában van.

törekvő polgári iskola látogatására pedig nem érzik magukat indítottak?

Az itt elősorolt visszasságok a felső népiskolánál elő nem fordulhatnának. Hat évig (6—12 éves korában) köteles minden gyermek mindennapi iskolába járni; hadi járjanak hát együtt e korig, állás vagy rangkülömbőség nélkül a tankötelesek; ezen felül három évig (12 — 15 éves korban) a köteles iskoláztatás csak ismétlődő iskolára szól, itt van tehát helyén oly iskolát állítani, melybe a középszintű gyermekei járhatnak, kik a nélkül hogy tudományos pályára készüljenek, mégis magasabb képzettségre akarnak szert tenni, mint mennyit az elemi népiskola, vagy az ismétlődő iskola nyújt; az alsóbb népszintű nagy tömege itt válik el leghelyesebben a közép-polgári-osztálytól, megelégedvén az elemi iskolai tanulmányoknak az ismétlődő iskolában való megszilárdításával.

Ime! azon eredményre kellett jutnunk, hogy a polgári iskola felső népiskolával helyettesítendő, mert ez népoktatási rendszerünk keretébe jobban beillik, ez teszi azt ugyszólván szervezeties egésszé, míg a kétes állásu polgári iskola inkább ártalmára, mint hasznára van a jól értelmezett népoktatásnak.

(Folyt. köv.)

(Kn.) Vegyések. Nemes Lajos kir. főtanfelügyelő és Zágróczy Gyula segédtanfelügyelő már megkezdtek működésüket. A tanfelügyelő hivatala a Vadász féle házban (a kath. templommal átellenben) van. — Bárány Eötvös József, volt közoktatásiügyi miniszternek pompás ércszobora máj. 8-án állítottatott fel Budapesten a corso felső végén levő csinos kis ligetben. — E lapok egyik régebbi számában említettük a pest-megyei tanfelügyelőnek érélyes fellépését azon községi bírák ellen, kik az iskolaszékek által nekik kimutatott iskolamulasztók szülőit szigoruan meg nem büntették. Az érélyes tanfelügyelő példáját azóta több tanfelügyelő követte; Sőt a győrmegeyi kir. tanfelügyelő a megyei összes községi elöljárók ellen fegyelmi vizsgálatot kért, mivel a nagymérvű iskolamulasztások ellen nem léptek föl a törvény kellő szigorával. — A „Népnevelők pesti egyletében” Weisz Bernát Ferenc egy fontos eszmét pendített meg: a tanítók életbiztosításának ügyét. Ez ügyben bizottság küldetett ki, mely a legközelebbi gyűlésre javaslatot nyújt be. — Haladnak — hátrafelé! Városunkban nemcsak ugynevezett zugtanítók, hanem zugtanítónők is kontárkodnak. A mult héten ugyanis beköszönt Lövy Adolf könyvkereskedésébe egy kisasszony, „alásán” kérvén oly „hét-köznapi könyvet”, melyből „a tanítók tanítani tanulnak”; mert — ugy mondá — „szeretném iskolámat az újabb módi szerint vezetni...” Csak hosszabb kérdőzködés után derült ki, hogy a „tanítónő” a „hét-köznapi könyv” alatt — vezérkönyvet, az „újabb módi” alatt pedig — új módszert értett!... Ez történt Zemlénmege fővárosában körülbelül 2000 esztendővel Kr. születése után — a 10 évvel ezelőtt szentesített népiskolai törvény örökös gunyjár a

(Kn.) A ki figyelemmel kísérte azon magyarosodási mozgalmakat, melyeken a hazai izr. iskolák az utolsó 15 évben keresztül mentek, a ki jól ismeri e mozgalmaknak megfelelő vívmányokat, valamint azon culturtényezőket is, melyeknek igénybe vétele e vívmányokat eredményezte, az tudni fogja, hogy minden nyilvános magyar zsidó népiskolában már több év óta a tanítási nyelv a magyar. Csak egyetlen egy tantárgy az, mely most is még sok izr. iskolában német nyelven adatik elő. Értjük Mózes öt könyvének német nyelvre való fordítását. Ez azért történik, mert nem létezik a biblia oly magyar fordítása, mely a népiszkolás gyermek szellemi fejlettségével, az eredeti és magyar nyelv természetével és a biblia hagyományos fölfogásával egyaránt számolna. Az ebbeli hiány megszüntetésének szempontjából a „magy. izr. országos tanító-egylet” hivatalos közlönyében pályázatot hirdetett. A beküldött 13 próbafordítás közül Fühler Ignác budapesti kép. tanár munkájának ítelték oda a palmát, mint oly munkának, mely versenytársai közül a fordítás magyaros zamatu voltára nézve kiválik. Lesz tehát már héber-magyar biblia. Ezentul nem leszünk kénytelenek bevallani, hogy a zsidó népiskola a törvényszabta tantárgyak egyikét sok esetben német nyelven kezeli.

Zemlénmege rendkívüli közgyűléséből.

Rendkívüli megyebizottsági gyűlés tartottott f. h. 21-én főispán ő msa elnöklete alatt

A gyűlésnek egyik legnevezetesebb tárgya volt a közm. és közlekedési miniszteriumnak a tapolyondovai vizsabályozó társulat részére kinevezett kormánybiztos további működésének fentartása iránt kelt intézkénye.

Andrássy Aladár gróf e tárgybán hosszabban szólalt fel s beszédéből azt vettük ki: hogy ő a kormánybiztos további működésétől várja az óhajtott sikert. Utána Viczmány Ödön föjegyző beszélt s terjesztett elő egy határozati javaslatot, melyet a közgyűlés elfogadott. A határozat lényege körülbelől ez:

Miután az 1871. évi 39. t. cz. 25. §-a szerint a vizsabályozási társulatok részére kirendelt kormánybiztosok működési ideje 2 évig tarthat, mely megbízott év leteltével a választmány új megalakítása után a társulat ügyeit ennek újból átadni köteles, a törvény ezen rendelkezésének figyelemben tartása mellett az illető miniszterium felkéretni határozatott: hogy a felső-bodrogi vizsabályozó társulat kormány-biztosát az idézett t. cz. 4-ik pontjának értelmében való eljárásra sürgösen utasítsa.

A belügyminiszternek a fegyelmi uton kiszabott bírságpénzek hovatforditása és kezelése iránti intézkénye olvastatván fel, az a közg. bizottsághoz azon utasítással határozatott áttétetni, hogy a szabályrendeletet ez intézkény szellemében igazítsa ki és a legközelebbi közgyűléshez terjessze be.

A s. a. -ujhelyi közös temető tárgyában kirendelt küldöttség jelentése kerülvén szönyegre; amennyiben az tisztán helyi népesedési és egészségügyi viszonyokat érint, folyamodó községnek kérvénye visszaadatik, utasitván: hogy az 1876. XIV. t. cz. 116. §-a értelmében, az itteni viszonyoknak teljesen megfelelő temető berendezése iránt saját hatáskörében intézkedjék.

Fiume szabad város törvényhatósága a magyar sz. koronához csatolattása 100-ik évfordulójának alkalmából veretett emlékermet megküldvén; köszönettel fogadtatik s megörzés végett a megyei levéltárba elhelyeztetni rendeltetik.

A belügyminiszter értesíti a vármegyét, hogy ő cs. kir. ap. Felsége f. évi aprilhó 21-én kelt legfelsőbb elhatározásaival a megye községének ő Felségeik ezüst menyegzője alkalmából benyújtott hódolati feliratát legkegyelmesebben tudomásul venni méltóztatott; egyszersmind a hozzá intézett legfelsőbb kézirat másolatát is megküldi. Hódolatteljes tisztelettel tudomásul vétetett s a megyei levéltárba tétetni határozatott.

A sátoralja-ujhelyi önkéntes tüzoltó egylet zászlószentelési ünnepélye.

(Folytatás.)

Önkéntes tüzoltó-egyletünk eme ünnepélyére vonatkozólag a következőket van szerencsém — folytatolag — jelenteni:

1. A személyre szóló meghívók szétküldése az állandó irodai bizottság által fogamatba vétetett; — e meghívók szövege következő:

A s. a. -ujhelyi önk. tüzoltó-egylet zászlószentelését f. évi junius 15-én d. e. 8 órakor fogja megtartani, — ezt megelőzőleg 14-én délután fogndtatnak a vasuton érkező idegen egyletek, — s tartatik a zászló-anya Gróf Wallis Gyuláné szül. Somogyi Ilona grófnő tiszteletére fákljászene, ezután 10 órakor ösmerkedési estély a „Diana” kertben. 15-én a zászló felavatása után, — 11 órakor diszgyakorlat a gőzmalomnál, — s 2 órakor társasbéd a „Diana” kert helyiségében, este 9 órakor hangversenyyel összekötött táncszentély a megyeház termében.

Midőn ezen ünnepélyre szerencsések vagyunk meghívhatni, egyszersmind tudatjuk, hogy a társasbédre jegyek 2 frtjával — valamint a hangversenyyel összekötött táncszentélyre szintén 2 frtjával személyenkint Szentgyörgyi Vilmos ur kereskedésében előlegesen is válthatók.

A felavatási ünnepélyhez és diszgyakorlathoz jegyek — alulirt rendező bizottság elnökénél kaphatók.

Ebédjegyek az ünnepély napján a „Diana” kertben, a táncszentélyhez este a pénztárnál válthatók. Kik szállást kívánnak, méltóztassanak ez iránt a „Szállásoló bizottság”-hoz fordulni.

A táncszentély sorshuzással lévén összekötte, — felkéretnek a minden nemesért buzgó lelkes hölgyek és emberbarátok, hogy a kisorsolásra alkalmas nyerevényeket a rend. bizott. elnökéhez külden sziveskedjenek. Egy sorsjegy ára 20 kr.

2. A sárospataki ipartársulat 30—40 tagja zászlóval fog megjeleni ünnepélyünkön.

3. Társegyletek jelentkezése a lap zártáig: a. Kassáról: Clas Nándor m. o. rendező, légszesz igazgató, Feymann Antal m. o. felügyelő, kereskedő, Róth Lajos mászó, gépész, Hauszer Károly főszertárnok, iparos, Maffei Miksa szivattyus czukrász, Radányi Sándor szivattyus, kereskedő, Krick Nándor szivattyus, iparos, Bárkay Nándor sziv. rendfentartó, kereskedelmi ügynök, Grosz Ferenc mászó, művész, Kozák Lajos szivattyus, iparos, Blaszinák Károly szivattyus, földm., Kosch Arthur m. oszt. parancsnok, nyomda tulajdonos, Kiss Rezső titkár, tisztvisele.

b. Ungvárról: Pirr Henrich főpar. városi kapitány, Farkas Ferenc I. alpar. ügyvéd, dr. Iváncsi László II. alpar. ügyvéd, Royko Béla oszt. par. ügyvéd, Kulcsár József főszertárnok, fodrász, Papp Gábor csövezető, iparos, Tomajko István al-szertár, gépész, Kaminsky Bertalan sziv. parancsnok, megyei árvaszéki iktató, Kozár Mihály, Horajda Mihály, Szalontay József, Hauptmann János, Pásztor István, Lipsey Antal, Zlatniczky Péter, Erdős László, Kis István, Bauer János, Szurcsák Sándor, Bachmanszky József tüzoltók — iparosok.

Pataky Miklós,
r. b. jegyző.

